

Spis treści

Wstęp	9
-----------------	---

I. Specyfika powiązań regionalnych w Azji i Pacyfiku

Paweł Szwiec: Integracja w Azji Wschodniej – geneza, przejawy, skutki, perspektywy	13
Zbigniew Olesiński: Mechanizm organizacyjny procesów integracyjnych w Azji Południowo-Wschodniej	21
Malgorzata Pietrasiak: ASEAN-6 i ASEAN-4: problemy na drodze do integracji regionu Azji Południowo-Wschodniej	31
Katarzyna A. Nawrot: Proces integracji regionalnej państw ASEAN	46
Ewa Oziewicz: Nowy regionalizm azjatycki z perspektywy ASEAN	55
Krystyna Żołądkiewicz: Integracja ekonomiczna w regionie Pacyfiku na przykładzie Strefy Wolnego Handlu Australii i Nowej Zelandii	64
Anna Ciałek: Perspektywy rozwoju gospodarczego mikropaństw Południowego Pacyfiku w ramach ugrupowania integracyjnego SPARTECA	76
Karolina Klecha-Tylec: Wschodni Obszar Wzrostu ASEAN jako przykład współpracy subregionalnej	84
Malgorzata Dziembała: Stosunki gospodarcze i polityczne Unii Europejskiej z krajami ASEAN na początku XXI wieku	94
Katarzyna Żukrowska: Stan zaawansowania integracji w ramach ASEAN a stosunki z Unią Europejską	106

II. Płaszczyzny i obszary współpracy regionalnej w Azji i Pacyfiku

Mariusz Szuster: Przesłanki lokalizacji produkcji w krajach azjatyckich	123
Jarosław Brach: Zagrożenie ze strony chińskich i indyjskich producentów ciężarówek dla liderów europejskich	130
Edyta Pawlak: Liberalizacja handlu jako czynnik rozwoju ugrupowań integracyjnych rejonu Azji i Pacyfiku	146
Monika Wyrzykowska: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Chinach a bezpośrednie inwestycje Chińskiej Republiki Ludowej – najnowsze trendy i perspektywy	155
Sebastian Domżałski: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce Malezji na tle państw Azji Południowo-Wschodniej	165

Iwona Pawlas: Azja jako obszar funkcjonowania korporacji transnarodowych w zakresie działalności badawczo-rozwojowej	175
Bogusława Drelich-Skulska: Powiązania sieciowe przedsiębiorstw w regionie Azji i Pacyfiku	182
Elżbieta Pleśniak: Usługi outsourcingowe w Indiach	195
Szymon Mazurek: Giełdy papierów wartościowych w regionie Azji i Pacyfiku	206
Łukasz Fijałkowski: Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Idea Wspólnoty ASEAN w świetle koncepcji wspólnot bezpieczeństwa	216
Paweł Łyszczak: Rywalizacja o zasoby surowców energetycznych w basenie Morza Południowochińskiego	226

III. Makroekonomiczny wymiar procesów integracyjnych w Azji i Pacyfiku

Sebastian Bobowski, Marcin Haberla: Indie – narodziny drugiego azjatyckiego giganta?	237
Małgorzata Domiter: Znaczenie polityki handlowej Japonii dla jej dominującej pozycji w regionie Azji i Pacyfiku	246
Anna Jankowiak: Znaczenie ekonomiczne Hongkongu w regionie Azji i Pacyfiku	261
Aleksandra Kuźmińska: Brand China – wizerunek Chin w świecie w świetle rankingu Anholt Nation Brands Index	273
Patrycja Stermach: Ocena ryzyka państw ASEAN na podstawie metody klasyfikacji ryzyka kraju (<i>The Country Risk Classification Method – CRCM</i>)	282

IV. Społeczne i kulturowe wymiary procesów integracyjnych

Małgorzata Bartosik-Purgat: Kultura i konsument w świetle procesów globalnego rynku	293
Tadeusz Sporek: Społeczne problemy współczesnego świata – dylematy ochrony środowiska	305
Bogusław Bembenek: Japońskie grupy <i>keiretsu</i> w świetle koncepcji kapitału społecznego	315

Summaries

Paweł Szwiec: Integration in East Asia – causes, indications, outcomes, perspectives	20
Zbigniew Olesiński: Organizational mechanism of integrative processes in South-East Asia	30

Malgorzata Pietrasiak: ASEAN-6 and ASEAN-4: Problems on the way to the integration of South East Asia region	45
Katarzyna A. Nawrot: Process of regional integration in ASEAN countries	54
Ewa Oziewicz: New Asian regionalism from the ASEAN perspective	63
Krystyna Żołądkiewicz: Economic integration in Pacific Region on the example of Australia New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement	75
Anna Calek: The perspectives of economic development of the micro-states of South Pacific integration group SPARTECA	83
Karolina Klecha-Tylec: BIMP-EAGA as an example of subregional co-operation	93
Malgorzata Dziębala: Economic and political relations between the European Union and ASEAN countries at the beginning of the 21 st century	105
Katarzyna Żukrowska: ASEAN integration progress and relations with the European Union	120
Mariusz Szuster: The circumstances of manufacturing localization in Asian countries	129
Jarosław Brach: Are Chinese and Indian truck makers able to threaten today's, especially European leaders?	145
Edyta Pawlak: Liberalization of trade as a factor stimulating development of integrative groups of Asia and Pacific region	154
Monika Wyrzykowska: FDI in China and China's FDI – new trends and prospects	164
Sebastian Domżałski: Foreign direct investment in Malaysia against Southeast Asia	174
Iwona Pawlas: Asia and R&D activity of transnational corporations	181
Bogusława Drelich-Skulska: Business networks in Asia and Pacific region	194
Elżbieta Pleśniak: Outsourcing services in India	205
Szymon Mazurek: Stock exchanges in Asia and Pacific	215
Łukasz Fijałkowski: Regional dimension of security in Southeast Asia. The project of ASEAN Community and the notion of security community . . .	225
Paweł Łyszczak: Energy rivalry in the South China Sea	234
Sebastian Bobowski, Marcin Haberla: India – birth of second Asian giant?	245
Malgorzata Domiter: Significance of Japan's trade policy for its dominant position in the Asia-Pacific region	260
Anna Jankowiak: Hong Kong – the economic role in Asia-Pacific region . .	272
Aleksandra Kuźmińska: Brand China – the image of China in the world according to Anholt Nation Brands Index	281
Patrycja Stermach: The Association of Southeast Asian Nations in the OECD Country Risk Classification	288

Malgorzata Bartosik-Purgat: Culture and consumer in the process of global market	304
Tadeusz Sporek: Social problems of the contemporary world – the dilemmas of environmental protection	314
Bogusław Bembek: Japanese <i>keiretsu</i> groups in the light of social capital conception	327

Paweł Szwiec

Uniwersytet Opolski

INTEGRACJA W AZJI WSCHODNIEJ – GENEZA, PRZEJAWY, SKUTKI, PERSPEKTYWY

1. Integracja w Azji Wschodniej – rys historyczny

Współczesne tendencje integracyjne coraz częściej znajdują wyraz w dążeniu do tworzenia ugrupowań regionalnych¹. Powstały one m.in. w Ameryce Północnej (North American Free Trade Association – NAFTA), w Ameryce Łacińskiej (Mercado Comun del Cono Sur – MERCOSUR), w Afryce (Southern African Development Community – SADC) czy w Europie (Unia Europejska).

Od pewnego czasu pogłębia się również integracja w Azji. Proces ten jest najbardziej zaawansowany w państwach Azji Południowo-Wschodniej. Idea współpracy między nimi ma już dosyć długą tradycję. Pierwszym państwem, którego mieszkańcy podjęli próby integracji krajów tego regionu, zresztą w celu realizacji partykularnych interesów, była Japonia. Miał jej w tym pomóc rozwój tożsamości wschodnioazjatyckiej². Ostatecznie dążenia te zakończyły się działaniami militarnymi. Także w Chinach pojawiały się opinie o potrzebie zjednoczenia Azji Wschodniej w obliczu zagrożenia zachodnią kolonizacją. Jednak inicjatywy te zostały prawie całkowicie zaniechane wraz z zakończeniem II wojny światowej. Stan taki trwał mniej więcej do połowy lat sześćdziesiątych XX wieku. Wówczas kwestia integracji ponownie została podjęta – początkowo przez Japonię, a później również przez inne państwa regionu³. W roku 1967 decydenci z pięciu krajów – Indonezji, Malezji, Tajlandii, Filipin oraz Singapuru – ustanowili Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ASEAN (Association of South East Asia Nations). Działo się to w wyjątkowo niespokojnym okresie – czasie zimnej wojny.

¹ B. Lévy, *Globalization and regionalization: Toward a shaping of a tripolar world economy*, „The International Executive” 1995 vol. 37 nr 3, s. 354.

² B. He, *East Asian ideas of regionalism: A normative critique*, „Australian Journal of International Affairs” 2004 vol. 58 nr 1, s. 108.

³ Z. Yunling, *Emerging new East Asian regionalism*, „Asia-Pacific Review” 2005 vol. 12 nr 1, s. 55-56.

Inicjatywa ta, głównie ze względów politycznych, nie zyskała akceptacji decydentów Chin, ZSRR oraz Wietnamu, natomiast przez wielu innych była postrzegana jako z góry skazana na niepowodzenie. Wróżono jej krótki żywot. Tym większe było zaskoczenie, gdy w 1976 r. doszło do pierwszego spotkania na szczycie państw ASEAN i przyjęcia deklaracji wyznaczającej kierunek rozwoju tego ugrupowania. Podpisano tam układ o współpracy, w którym ustalono podstawowe normy regulujące relacje między państwami Azji Południowo-Wschodniej. Zobowiązywały one kraje regionu do pokojowego rozwiązywania konfliktów, zaniechania użycia i gróźb użycia siły wobec innych narodów oraz nieingerowania w wewnętrzne sprawy stron układu. Na tym spotkaniu współpracy gospodarczej nadano znaczenie priorytetowe, uznając ją za cel sam w sobie, a nie tylko środek wzmacniania integracji politycznej⁴. Jednak ideę tę zaczęto urzeczywistniać dopiero w 1992 roku. Wówczas to decydenci państw ASEAN podjęli decyzję o przekształceniu regionu w jeden wspólny rynek. Do dzisiaj zniesiono prawie wszystkie bariery taryfowe ograniczające handel między państwami należącymi do ASEAN. Obecnie podejmuje się próby zniesienia barier pozataryfowych. Państwa stowarzyszone w ASEAN podejmują również współpracę w takich dziedzinach, jak: ochrona środowiska, zwalczanie chorób zakaźnych czy walka z przestępczością zorganizowaną. Pogłębiający się proces integracji państw Azji Wschodniej znalazł wyraz w intensyfikacji przepływów towarów, ludzi i inwestycji bezpośrednich między krajami tego regionu.

2. Przepływy inwestycji bezpośrednich w Azji Wschodniej

Mniej więcej do połowy lat dziewięćdziesiątych XX w. Chiny i państwa Azji Południowo-Wschodniej w małym stopniu konkurowały o przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych zorientowanych na produkcję opartą na taniej sile roboczej⁵, ich większość trafiała do krajów zrzeszonych w ASEAN. Od tego czasu zmienia się jednak kierunek przepływu inwestycji bezpośrednich, które coraz częściej przemieszczane są do Chin, co wśród decydentów państw Wschodniej Azji, szczególnie Singapuru, Malezji, Tajlandii, Filipin i Indonezji, budzi coraz silniejsze obawy. Ich źródłem jest przekonanie, że ulegają ograniczeniu ich możliwości przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Obawiają się oni również, że utrata atrakcyjności inwestycyjnej na rzecz Chin może spowodować ograniczenie działalności przez już funkcjonujące w tych państwach przedsiębiorstwa. Zasadność tych obaw spróbowali ocenić R. Belderbos i J. Zou. W tym celu przeprowadzili badania zjawisk dezinvestycji i realokacji, jakie miały miejsce

⁴ R.C. Severino, *ASEAN beyond forty: Towards political and economic integration*, „Contemporary Southeast Asia” 2007 vol. 29 nr 3, s. 409.

⁵ P.J. Buckley et al., *China's inward Foreign Direct Investment success: Southeast Asia in the shadow of the dragon*, „The Multinational Business Review” 2005 vol. 13 nr 1, s. 13.

w latach 1995-2003 na obszarze dziewięciu państw Azji Wschodniej. Swoje analizy ograniczyli do filii transnarodowych przedsiębiorstw japońskich z branży elektronicznej⁶.

Dokonywanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych przez japońskie przedsiębiorstwa w Azji Wschodniej rozpoczęło się we wczesnych latach sześćdziesiątych, a nabrało szybkiego tempa dopiero w późnych latach osiemdziesiątych XX wieku. O ile w 1985 r. w filiach przedsiębiorstw japońskich w Azji pracowało 500 tys. osób, o tyle w 1995 r. liczba ta wynosiła już 1 mln 250 tys. Za wzrost ten odpowiadają m.in.: zagrożenie konkurencją ze strony przedsiębiorstw z Ameryki Północnej i Europy Zachodniej, a także ograniczona podaż na rynku pracy w Japonii⁷. W tabeli 1 zaprezentowano liczbę filii japońskich przedsiębiorstw działających w latach 1991-2000 w krajach Azji Wschodniej. Jak wynika z zawartych w niej danych, udział Chin w ogólnej liczbie filii wzrósł z 10% w 1991 r. do prawie 40% w 2000 r., podczas gdy udział wszystkich pozostałych państw się zmniejszył.

Tabela 1. Filie japońskich przedsiębiorstw działających w latach 1991-2000 w krajach Azji Wschodniej

Państwo	Lata									
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Chiny	222	290	477	776	1124	1544	1697	1760	1784	1807
ASEAN-4	1115	1213	1274	1349	1561	1826	1930	1998	2024	2017
Indonezja	215	241	259	270	331	420	441	261	475	473
Malezja	345	371	392	415	448	488	505	515	513	511
Filipiny	96	104	107	119	164	205	220	231	241	240
Tajlandia	456	497	516	545	618	713	764	791	795	793
4 nowo- uprzemysłowione państwa Azji	1251	1247	1272	1285	1337	1377	1376	1353	1332	1283
Hongkong	163	164	180	205	238	253	260	248	238	227
Korea Południowa	324	315	313	310	313	316	314	313	312	304
Singapur	273	268	267	278	286	310	310	303	301	283
Tajwan	491	500	512	492	500	498	492	489	481	469

Źródło: R. Belderbos, J. Zou, *Foreign investment, divestment and relocation by Japanese electronics firms in East Asia*, „Asian Economic Journal” 2006 vol. 20 nr 1, s. 4.

W latach 1995-1998 zostało zlikwidowanych (zamkniętych, sprzedanych lub przeniesionych za granicę) 104 z 1098 filii japońskich przedsiębiorstw z branży elektronicznej działających w Azji Wschodniej. W ciągu czterech lat zlikwidowano ich zatem ok. 10%. W 13 przypadkach filie zostały przekształcone w podmioty nieprodukcyjne, w 19 sprzedane, a w 28 przeniesione do innego państwa. Naj-

⁶ R. Belderbos, J. Zou, *Foreign investment, divestment and relocation by Japanese electronics firms in East Asia*, „Asian Economic Journal” 2006 vol. 20 nr 1, s. 2.

⁷ Ibidem, s. 4.

więcej filii zlikwidowano w Singapurze (24), Tajwanie (20), Chinach (16) oraz Korei Południowej (14). Singapur oraz Tajwan to kraje o bardzo wysokich, jak na realia azjatyckie, kosztach pracy. Można zatem podejrzewać, że to one stanowią ważną determinantę decyzji alokacyjnych i realokacyjnych. Tezę tę potwierdza fakt, że ponad połowę ze zlikwidowanych filii przeniesiono do Chin⁸.

Niewątpliwie na decyzje alokacyjne wpływa również skłonność decydentów transnarodowych przedsiębiorstw z Azji do ograniczania ryzyka związanego z produkcją na eksport. Organizacje te często inwestują w wielu różnych państwach regionu. Zresztą japońskie i inne azjatyckie przedsiębiorstwa transnarodowe prowadzą działalność głównie na obszarze państw Azji, a więc przyjmują orientację intraregionalną. Spośród 500 największych przedsiębiorstw na świecie 122 to firmy z Azji – 105 odznacza się orientacją regionalną, a tylko trzy mają charakter globalny. Są to: Sony, Canon oraz Mazda Motor, a więc przedsiębiorstwa japońskie⁹. Przyjmowanie przez przedsiębiorstwa azjatyckie orientacji regionalnej, co upodabnia je do organizacji transnarodowych z Europy i Ameryki Północnej¹⁰, nie oznacza jednak, że nie działają one poza Azją. Często bowiem, choćby w celu zdobycia dostępu do rynków państw rozwiniętych, tworzą filie w Europie Wschodniej, w Meksyku oraz w innych krajach rozwijających się¹¹.

3. Przepływy pracowników i towarów w Azji Wschodniej

Wraz z postępującą integracją w Azji Wschodniej intensyfikacji ulega przepływ pracowników między państwami położonymi w tym regionie. Początkowo kraje te w dużej mierze eksportowały siłę roboczą. Do połowy lat osiemdziesiątych XX w. głównym celem wyjazdów zarobkowych był Bliski Wschód, gdzie brakowało pracowników w usługach i budownictwie. W rejonu te przybywali przede wszystkim obywatele Korei Południowej, Filipin, Tajlandii i Indonezji. Po tym okresie, w wyniku intensywnego wzrostu gospodarczego niektórych państw Azji Wschodniej, migracje zarobkowe zaczęły mieć w coraz większym stopniu charakter intraregionalny¹².

Większość krajów z Azji Wschodniej można zaliczyć do jednej z dwóch grup państw – głównie importujących lub też głównie eksportujących pracowników. Do pierwszej z nich należą: Japonia, Hongkong, Korea Południowa, Tajwan oraz Singapur. Do drugiej można włączyć: Chiny, Kambodżę, Indonezję, Laos, Filipiny i Wietnam. Natomiast Malezja oraz Tajwan są państwami, które zarówno impor-

⁸ Ibidem, s. 12.

⁹ S. Collinson, A.M. Rugman, *The regional character of asian multinational enterprises*, „Asia Pacific Journal of Management” 2007 vol. 24 nr 4, s. 432.

¹⁰ Ibidem, s. 430.

¹¹ T.W. Tong, J. Li, *Real options and MNE strategies in Asia Pacific*, „Asia Pacific Journal of Management” 2008 vol. 25 nr 1, s. 162.

¹² S. Chia, *Labor mobility and East Asian integration*, „Asian Economic Policy Review” 2006 vol. 1 nr 2, s. 349-352.

tują, jak i eksportują pracowników. Kraje importujące siłę roboczą mają z reguły wyższe wynagrodzenia oraz niższą stopę bezrobocia od państw eksportujących pracowników¹³. Najbardziej restrykcyjną politykę migracyjną w regionie Azji Wschodniej prowadzi Japonia, i to pomimo malejącej liczby urodzeń oraz starzenia się społeczeństwa. Równocześnie podejmuje ona działania zmierzające do mechanizacji i automatyzacji produkcji oraz jej realokacji, unika tym samym pojawiania się politycznych i społecznych problemów, jakie często wiążą się z imigracją zarobkową. Nie można zapominać jednak o coraz większej liczbie nielegalnych imigrantów przebywających w tym kraju¹⁴.

Z intensyfikacją przepływów siły roboczej między państwami tego regionu wiąże się nasilenie zjawiska handlu ludźmi, szczególnie w celu eksploatacji seksualnej. Szacuje się, że na terenie Azji ofiarą tego procederu pada bardzo wiele kobiet i dzieci. Tajlandia stanowi główne źródło, ale i miejsce przeznaczenia dzieci i kobiet będących przedmiotem handlu w celach związanych z seksem. Innym krajem, w którym ten proceder nasilił się w ostatnich latach, jest Indonezja, podobnie zresztą jak Filipiny. Dopiero od niedawna zaczęto badać zjawisko handlu ludźmi w Kambodży. Okazało się, że w państwie tym działają grupy wyspecjalizowane w handlu dziećmi na potrzeby turystyki erotycznej¹⁵. Postępująca integracja, choć z jednej strony stwarza korzystne warunki handlu ludźmi w Azji, to z drugiej strony może pomóc w stworzeniu mechanizmów ograniczania tego zjawiska.

Obok intensyfikacji przepływu pracowników stale zwiększa się skala wymiany handlowej między państwami Azji Wschodniej. I tak udział eksportu krajów z Azji Wschodniej do innych krajów tego regionu w ich całkowitym eksporcie wzrósł z 30,3% w 1980 r. do 45,8% w 2003 roku. Wzrósł również udział importu – z 30,9% w 1980 r. do 49,2% w 2003 roku¹⁶. Co więcej, wymiana handlowa uległa intensyfikacji w ramach wszystkich ugrupowań państw istniejących w Azji Wschodniej i w rejonie Pacyfiku (tab. 2 i 3).

Tabela 2. Udział intraregionalnego eksportu w całkowitym eksporcie ugrupowań państw z Azji Wschodniej i rejonu Pacyfiku (w %)

Ugrupowanie	Lata					
	1980	1985	1990	1995	2000	2003
ASEAN	16,7	18,4	18,6	24	22,3	21
ASEAN+3	27,2	25,6	25,4	34,6	32,4	33,4
East Asia Summit (East Asia-16)	31,6	30,5	29,6	37,9	35,6	37
APEC	54,4	65,1	67,3	72,8	72,3	70,8

Źródło: H. Soesastro, *Regional integration in East Asia: Achievements and future prospects*, „Asian Economic Policy Review” 2006 vol. 1 nr 2, s. 217.

¹³ Ibidem, s. 353.

¹⁴ Ibidem, s. 355.

¹⁵ N. Piper, *A problem by a different name? A review of research on trafficking in South-East Asia and Oceania*, „International Migration” 2005 vol. 43 nr 1, s. 203.

¹⁶ Zob. K. Shin, C. Sohn, *Trade and financial integration in East Asia. Effects on co-movement*, „The World Economy” 2006 vol. 29 nr 12, s. 1651.

Tabela 3. Udział intraregionalnego importu w całkowitym imporcie ugrupowań państw z Azji Wschodniej i rejonu Pacyfiku (w %)

Ugrupowanie	Lata					
	1980	1985	1990	1995	2000	2003
ASEAN	14,1	17,2	14,8	17,5	20,9	21,7
ASEAN+3	23,4	28,2	27,4	37,1	40	41,6
East Asia Summit (East Asia-16)	28,4	33,3	32,2	40,5	42,9	44,2
APEC	53,2	62,8	65,5	71,7	72	68,2

Źródło: H. Soesastro, *Regional integration in East Asia: Achievements and future prospects*, „Asian Economic Policy Review” 2006 vol. 1 nr 2, s. 217.

Od kilku lat wśród decydentów państw azjatyckich upowszechnia się przekonanie o potrzebie przyspieszenia procesu integracji wykraczającej poza współpracę gospodarczą. Przyczyniły się do tego kryzysy finansowe, jakie dotknęły państwa tego regionu w latach 1997-1998. Brak uznania dla polityki USA oraz podlegających jego wpływom różnych instytucji międzynarodowych prowadzonej w obliczu kryzysu stał się dobrym punktem wyjścia do stworzenia instrumentów umożliwiających bliską współpracę w różnych domenach, w tym w dziedzinie polityki monetarnej. Horyzont tego typu działań ma wyznaczać nie tylko wyższa konkurencyjność państw regionu, ale także ich stabilność¹⁷. Wydaje się również, że pewnym bodźcem do pogłębiania procesów integracyjnych w regionie jest brak sprzeciwu ze strony Stanów Zjednoczonych. Do niedawna bowiem decydenci USA występowali przeciw wielu próbom zacieśniania współpracy w Azji Wschodniej¹⁸. Nie bez znaczenia są również obawy podzielane przez licznych polityków państw Azji, iż w wyniku postępu integracji w innych obszarach globu mogą one utracić udziały w handlu światowym – tym samym ponieść znaczne straty ekonomiczne. Innym czynnikiem pobudzającym dążenie do integracji jest brak postępu w negocjacjach na forum WTO¹⁹.

4. Perspektywy integracji w Azji Wschodniej

Specyfiką integracji w Azji Wschodniej jest dążenie do zacieśniania więzi współpracy nie tylko z państwami z własnego regionu, ale również z krajami spoza niego²⁰. Dokonuje się to w dużej mierze w drodze zawierania porozumień handlowych²¹. O skłonności przejawianej przez przywódców państw Azji do podejmowania takiej współpracy decyduje szereg czynników. Są to uwarunkowania

¹⁷ C.S. Yue, *Economic cooperation and integration in East Asia*, „Asia-Pacific Review” 2004 vol. 11 nr 1, s. 2.

¹⁸ Ibidem, s. 3.

¹⁹ M. Solis, S.N. Katada, *Understanding East Asian cross-regionalism: An analytical framework*, „Pacific Affairs” 2007 vol. 80 nr 2, s. 231.

²⁰ J. Gilson, *New interregionalism? The EU and East Asia*, „European Integration” 2005 vol. 27 nr 3, s. 307.

²¹ M. Solis, S.N. Katada, op. cit., s. 231.

natury ekonomicznej, w tym wzrost oparty na eksporcie, oraz znaczne uzależnienie od inwestycji bezpośrednich pochodzących z krajów rozwiniętych²². Są to również czynniki historyczne, polityczne i względy bezpieczeństwa, w tym: nierozwiązane konflikty między państwami regionu, zróżnicowanie ustrojów politycznych i gospodarczych²³, orientacja na poszukiwanie sojuszników zewnętrznych (głównie USA) oraz otwarta rywalizacja między Chinami i Japonią.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że zacieśnienie współpracy z państwami spoza regionu, szczególnie należącymi do Unii Europejskiej, może stymulować procesy integracji w Azji Wschodniej²⁴.

Pomimo znacznych postępów proces integracji w Azji Wschodniej nie osiągnął jeszcze stopnia zaawansowania charakterystycznego dla niektórych regionów, np. Europy. Stawia się zresztą pytanie o możliwość urzeczywistnienia idei pełnej integracji państw Azji Wschodniej, a sceptycy wskazują na kilka czynników, które tego zadania z pewnością nie ułatwią²⁵. Po pierwsze, wciąż nie wypracowano wspólnej i podzielanej wizji politycznej dla tego regionu. Po drugie, utrzymują się znaczne różnice w stopniu rozwoju i konkurencyjności gospodarek państw Azji Wschodniej. Po trzecie, nie wszyscy decydenci postrzegają integrację jako narzędzie rozwoju ich ojczyzn lub też dążą do zacieśniania więzi z partnerami spoza regionu. Po czwarte, wciąż utrzymuje się rywalizacja między dwoma najważniejszymi państwami Azji Wschodniej, tj. Japonią i Chinami. Po piąte, wiele krajów regionu łączy umowy handlowe o charakterze bilateralnym.

Przezwyciężenie wskazanych barier będzie wymagało wypracowania przez decydentów z państw Azji Wschodniej wspólnej wizji, a także upowszechnienia się wśród nich przekonania, że polityczna i ekonomiczna integracja regionu jest istotnym warunkiem jego rozwoju. Stanie się to możliwe jedynie w drodze zagęszczenia relacji na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej, społecznej oraz kulturalnej między rządami, przedsiębiorcami i innymi obywatelami państw Azji Wschodniej.

Sceptykom pozostaje natomiast przypomnieć, że w 2007 r. w państwach Azji Wschodniej uroczyście świętowano 40 rocznicę utworzenia Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej.

Literatura

Belderbos R., Zou J., *Foreign investment, divestment and relocation by Japanese electronics firms in East Asia*, „Asian Economic Journal” 2006 vol. 20 nr 1.

²² Y. Fukagawe, *East Asia's new economic integration strategy: Moving beyond the FTA*, „Asia-Pacific Review” 2005 vol. 12 nr 2, s. 11.

²³ M. Watanabe, *Issues in regional integration of East Asia: Conflicting priorities and perceptions*, „Asia-Pacific Review” 2004 vol. 11 nr 2, s. 4.

²⁴ R. Higgott, *Ideas, interests and identity in the Asia Pacific*, „The Pacific Review” 1994 vol. 7 nr 4, s. 368.

²⁵ C.S. Yue, op. cit., s. 14-15.

- Buckley P.J. et al., *China's inward Foreign Direct Investment success: Southeast Asia in the shadow of the dragon*, „The Multinational Business Review” 2005 vol. 13 nr 1.
- Chia S., *Labor mobility and East Asian integration*, „Asian Economic Policy Review” 2006 vol. 1 nr 2.
- Collinson S., Rugman A.M., *The regional character of Asian multinational enterprises*, „Asia Pacific Journal of Management” 2007 vol. 24 nr 4.
- Fukagawa Y., *East Asia's New Economic integration strategy: Moving beyond the FTA*, „Asia-Pacific Review” 2005 vol. 12 nr 2.
- Gilson J., *New interregionalism? The EU and East Asia*, „European Integration” 2005 vol. 27 nr 3.
- He B., *East Asian ideas of regionalism: A normative critique*, „Australian Journal of International Affairs” 2004 vol. 58 nr 1.
- Higgott R., *Ideas, interests and identity in the Asia Pacific*, „The Pacific Review” 1994 vol. 7 nr 4.
- Lévy B., *Globalization and regionalization: Toward a shaping of a tripolar world economy*, „The International Executive” 1995 vol. 37 nr 4.
- Piper A., *A problem by a different name? A review of research on trafficking in South-East Asia and Oceania*, „International Migration” 2005 vol. 43 nr 1.
- Severino R.C., *ASEAN beyond forty: Towards political and economic integration*, „Contemporary Southeast Asia” 2007 vol. 29 nr 3.
- Shin K., Sohn C., *Trade and financial integration in East Asia. Effects on co-movement*, „The World Economy” 2006 vol. 29 nr 12.
- Soesastro H., *Regional integration in East Asia: Achievements and future prospects*, „Asian Economic Policy Review” 2006 vol. 1 nr 2.
- Solis M., Katada S.N., *Understanding East Asian cross-Regionalism: An analytical framework*, „Pacific Affairs” 2007 vol. 80 nr 2.
- Tong T.W., Li J., *Real options and MNE strategies in Asia Pacific*, „Asia Pacific Journal of Management” 2008 vol. 25 nr 1.
- Watanabe M., *Issues in regional integration of East Asia: Conflicting priorities and perceptions*, „Asia-Pacific Review” 2004 vol. 11 nr 2.
- Yue C.S., *Economic cooperation and integration in East Asia*, „Asia-Pacific Review” 2004 vol. 11 nr 1.
- Yunling Z., *Emerging new East Asian regionalism*, „Asia-Pacific Review” 2005 vol. 12 nr 1.

INTEGRATION IN EAST ASIA – CAUSES, INDICATIONS, OUTCOMES, PERSPECTIVES

Summary

The article discusses problems of workers, foreign direct investments and trade flows among East Asia countries. The author also presents some information on history of integration in that region as well as causes and perspectives of integration in East Asia.